

## Priedas *Supplement*

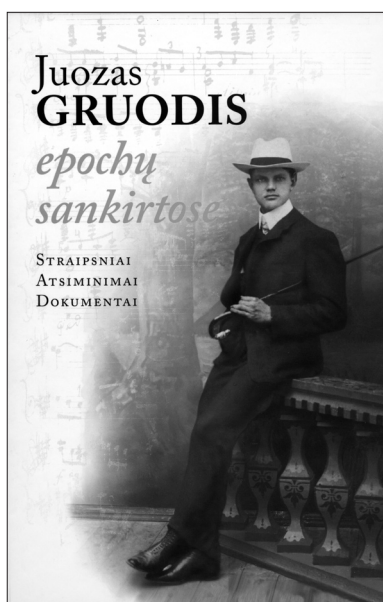
Judita Žukienė

# Aktualus sugrįžimas, arba dar kartą apie Juozą Gruodį

Nedaug Lietuvos muzikų sulaukė tokio išskirtinio muzikologų dėmesio – ne vienos konkrečiam asmeniui, jo kūrybai skirtos monografijos. Be daugiausia susidomėjimą kėlusios (ir vis dar keliančios) M. K. Čiurlionio kūrybos, itin gausiai tiek knygoje, tiek spaudoje nagrinėjama Juozo Gruodžio veikla ir kūrybos braižas. Lietuvių muzikologijoje šis kompozitorius pripažįstamas lietuvių muzikos klasiku, ypač vertinami jo nuopelnai formuojant nacionalinę kompozicijos mokyklą, jis pelnytai laikomas šios mokyklos pagrindėju.

Tačiau tokia samprata muzika besidominčiųjų sąmonėje susiformavo ne tik dėl paties lietuvių muzikos kūrėjo nuopelnų. Ją formavo ir lietuvių muzikologijos klasiko Algirdo Ambrazo asmenybė. Profesorius jau seniai vertinamas kaip atkaklus J. Gruodžio kūrybos tyrinėtojas ir puoselėtojas, stebinantis gebėjimu atrasti vis naujus pasirinkto objekto<sup>1</sup> tyrimo aspektus, šaltinius ar net faktus. Tokios kryptingos veiklos rezultatas – Algirdo Jono Ambrazo sudaryta knyga „Juozas Gruodis epochų sankirtose. Straipsniai. Atsiminimai. Dokumentai“<sup>2</sup>.

Prieš pasirodant knygai būta ir skeptiškų nuomonių, palydimų fraze: „Ir vėl apie Gruodį...“ Tačiau tiek kompozitoriaus veikla ir asmenybė, tiek sudarytojo (ir didelės dalies teksto autoriaus) profesinė kompetencija lėmė įdomų rezultatą<sup>3</sup>. Skeptiškumo nestokojanti frazė, skaitant knygą, transformuojasi į „dar kartą apie Gruodį“ ir papildoma vertinimais „naujai“, „aktualiai“. Knygos prarmėje paaiškinama tokio leidinio atsiradimo motyvacija, pabrėžiami nauji tyrimo rakursai. A. Ambrazo teigimu, „keičiantis ideologijoms, kito ir J. Gruodžio vertinimo kriterijai, išryškėjo daug naujų, anksčiau nežinotų, kartais sąmoningai nutylėtų jo gyvenimo ir veiklos faktų“ (p. 8). „Leidinyje norėta atkurti kuo išsamesnį J. Gruodžio muzikinės veiklos vaizdą, pateikti kuo objektyvesnį jo kūrybos vertinimą to meto lietuvių ir pasaulinės muzikos kontekste. Siekta išvengti ir J. Gruodžio suherojinimo, todėl jis ir jo bendražygiai (S. Šimkus ir B. Dvarionas)



pristatomi su visais žmogiškais privalumais ir trūkumais“ (p. 8–9). Ši monografija tampa tam tikra J. Gruodžio veiklos ir kūrybos percepcijos revizija, išsiskirianti naujais faktais ir dokumentais. Pasirinktos tyrimo kryptys atskleidžiamos nuosekliai, kryptingai gvildenant įvairialypę problematiką.

Pažymėtina visos knygos struktūra. Peržvelgus turinį, sklaidžiasi savita veikalo dramaturgija: medžiaga ekspozuojama ir nagrinėjama kryptingai, nuosekliai, pradedant nuo kūrėjo portreto (tiesiogine ir perkeltine prasme), tyrinėjami jo kūrybos niuansai, pristatomi kontekstai, galiausiai vėl sugrįžtama prie portreto štrichų, atsispindinčių epistolikoje, kompozitoriaus tekstuose ir dokumentuose. Gausi dokumentinė ir tyrimų medžiaga struktūrinama, ją skirstant į pratarmę ir trumpą išanginę informaciją, šešias dalis ir priedus.

Leidinyje pradedamas svarbiausiomis J. Gruodžio gyvenimo ir kūrybos datomis, bet jų apimtis (šeši puslapiai) ir faktų gausa skatina kvestionuoti patį pavadinimą. Tai

koncentruotai pateikti biografiniai duomenys ir kūrybos sukūrimo datos, atspindintys J. Gruodžio veiklos įvairiapusiškumą ir kūrybos raidą. Taip dar kartą trumpai primenamas kūrėjo nueitas kelias (paminint mažiau žinomus gyvenimo faktus), bet eliminuojamas pavojus perpasakoti biografiją, sudaroma palanki terpė autoriams laisvai operuoti faktais, susijusiais su J. Gruodžio veikla.

Jau knygos pradžioje susikuriame / atkuriamo vizualinį kūrėjo portretą. 16–39 puslapiai – tarsi savotiška nedidelė ekspozicija „J. Gruodžio gyvenimo kelias vaizduose“, iš kurios atgyja matyti ir visai nauji senų fotografijų vaizdai. Tad knygos įžanginė dalis – puiki kelionė į gerai žinomą, bet iš tiesų primirštą lietuvių muzikos klasiko gyvenimo faktologiją ir vaizdų pasaulį.

Didelę leidinio dalį sudaro Algirdo Ambrazo išsamūs tekstai, pasižymintys naujumu, objektyviu požiūriu ir plačiu kultūrinių kontekstų pateikimu. Kaip tik jie ir išryškina kai kurias J. Gruodžio gyvenimo detales, iki tol mažiau tyrinėtus kūrybos aspektus, kūrybinius ryšius, įtakas.

Kitų autorių straipsniai, kuriuose tyrinėjama J. Gruodžio kūryba ir muzikinė veikla, publikuojami antrame knygos skyriuje. Čia rasime ir jau anapilin išėjusių autorių (Juliaus Špigelglazo, Leono Povilaičio, Onos Narbutienės), ir iki šiol aktyviai dirbančių muzikologų Ritos Nomicaitės, Dariaus Kučinsko, Danutės Petrauskaitės, Gražinos Daunoravičienės mokslinių tyrimų rezultatus. G. Daunoravičienės straipsnis „J. Gruodžio kompozitorių mokykla ir jos ištakos“ išsiskiria muzikologės tekstams būdingomis giliomis įžvalgomis, medžiagos gausumu ir aktualumu, tautiškos mūsų kompozitorių mokyklos paieškomis ir šių dienų situacijos analize.

Trečiame skyriuje „Informaciniai tekstai“ pateikiama papildomos, iki tol neskelbtos informacijos apie kompozitorių (jo šeimą, sveikatą), jo kūrybos sklaidą, minėjimus ir pagerbimą šiandien (Kauno muziejų fonduose turimos medžiagos apie J. Gruodį apžvalgos).

J. Gruodžio kūrybos ir veiklos, jo indėlio į lietuvių muzikinę kultūrą tyrinėtojams itin vertingo peno teikia

knygos trečiame–penktame skyriuose spausdinami kompozitoriaus amžininkų atsiminimai, paties muziko tekstai, dokumentai ir korespondencija. Čia randame naujų duomenų, skaitytojas turi retą galimybę susipažinti su iki tol archyvuose gulėjusia medžiaga. Tarp J. Gruodžio rašytų straipsnių – ir lemtingasis „Muzika turi eiti iš liaudies liaudžiai“. Ši publikacija palydima knygos sudarytojo paantrašte „Paskutinis J. Gruodžio straipsnis, jo parašymo aplinkybės ir kontekstas“ ir paaiškinančiu tekstu, komentarais, išsamiai atskleidžiančiais to meto situacijos dramatiškumą. Toks publikacijos pateikimas įsupa į to meto politinius ideologinius verpetus, kuriuose vyko šių dienų skaitytojui mažai suvokiamos batalijos, vertusios kūrėjus (o ir visus buvusios Sovietų Sąjungos piliečius) vos ne kasdien laikyti žmogiškumo egzaminus.

Bene vienintelė vieta „Juozo Gruodžio bibliografija (1984–2009)“ naujausiame veikale apie J. Gruodį galėjo būti šiek tiek informatyvesnė. Po tiek metų naudinga būtų vienoje vietoje paskelbti visą kompozitoriaus bibliografiją. Bet čia akivaizdus autoriaus sumanymas – skelbti tik naują ir naujausią informaciją apie J. Gruodį. Kita vertus, gal tai knygos sudarytojo ir daugelio tekstų autoriaus A. Ambrazo bandymas provokuoti ateities kartų tyrinėjimus? Ar išvysime J. Gruodžio bibliografiją (2010–2035 m.) ir kokios apimties ji bus?

Sprendžiant iš knygoje „Juozas Gruodis epochų sankirtose. Straipsniai. Atsiminimai. Dokumentai“ paskelbtų muzikologų straipsnių, mūsų muzikos klasiko darbai iki šiol nepraranda aktualumo, o publikuojama faktologinė medžiaga, straipsniai, dokumentai, atsiminimai ir laišakai skatina naujus tyrimus.

## Nuorodos

- <sup>1</sup> Kitas objektas – Juliaus Juzeliūno kūryba.
- <sup>2</sup> Išleista Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje.
- <sup>3</sup> 2010 metų Lietuvos kompozitorių sąjungos geriausių muzikologinių darbų konkurse už lietuvių muzikinės kultūros tyrinėjimus (ir konkrečiai už šią knygą) Algirdui Ambrazui paskirta Onos Narbutienės premija.